

Χέρμαν Έσσε

ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΤΟΥ ΠΛΕΧΤΟΥ ΚΑΘΙΣΜΑΤΟΣ*

ΕΝΑΣ ΝΕΑΡΟΣ ΚΑΘΟΤΑΝ στήν απόμερη σοφίτα του. Ήθελε διακαῶς νὰ γίνε ζωγράφος, ὅμως γιὰ νὰ τὸ κατορθώσει αὐτὸ ἔπρεπε νὰ ὑπερνικηθεῖ κάτι τὸ ἐξαιρετικὰ δύσκολο. Πρὸς τὸ παρόν, λοιπόν, ζοῦσε ἡσυχὰ στὴ σοφίτα του, ἄρχισε μὲ τὰ χρόνια κάπως νὰ μεγαλώνει καὶ εἶχε συνηθίσει νὰ περνάει ὥρες ὀλόκληρες πρὸς σ' ἓνα μικρὸ καθρέφτη καὶ νὰ φιλοτεχνεῖ προσχέδια τῆς αὐτοπροσωπογραφίας του. Εἶχε ἤδη γεμίσει ἓνα ὀλόκληρο τετράδιο μὲ τέτοια ἰχνογραφήματα, καὶ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὸν εἶχαν ἱκανοποιήσει πολὺ.

«Παρ' ὅλο πού εἶμαι τελείως ἀπαιδευτος» μονολογοῦσε, «τὸ σχέδιο αὐτὸ μου βγήκε ἀρκετὰ καλὸ. Καὶ τί ἐνδιαφέρουσα αὐτὴ ἐκεῖ ἢ ρυτίδα πλάι στὴ μύτη! Εἶναι προφανὲς πὼς ἔχω κάτι τὸ στοχαστικὸ ἢ ἔστω κάτι παρεμφερὲς πάνω μου. Ἀρκεῖ μόνο νὰ τραβήξω λίγο πρὸς τὰ κάτω τὶς γωνίες τοῦ στόματος, ὁπότε αὐτὸ δίνει μιὰ πολὺ προσωπικὴ καὶ τελείως δύσθυμὴ ἔκφραση».

Μόνο πού, ὅταν ξανακοίταζε αὐτὰ τὰ σχέδια λίγο καιρὸ ἀργότερα, συνήθως δὲν τοῦ ἄρεσαν πιά. Τοῦτο ἦταν δυσάρεστο, ἀλλ' ἀπ' αὐτὸ συμπεραίνει ὅτι σημείωνε πρόοδο κι ὅτι ὡς ἐκ τούτου ἔθετε ὅλο καὶ μεγαλύτερες ἀπαιτήσεις στὸν ἑαυτό του.

Μὲ τὴ σοφίτα του καὶ μὲ τὰ κάθε λογῆς πράγματα πού βρίσκονταν ἐκεῖ μέσα ὁ νεαρὸς αὐτὸς δὲν διατηροῦσε τίς πλέον ἐπιθυμητὲς κι ἐγκάρδιες σχέσεις, ἀλλὰ πάντως οὔτε καὶ τίς χειρότερες. Δὲν τὰ ἀδικοῦσε οὔτε λιγότερο οὔτε περισσότερο ἀπ' ὅσο ὁ πῖο πολὺς κόσμος· μόλις πού τοὺς ἔδινε σημασία καὶ δὲν τὰ γνώριζε καλά.

Ἄμα πάλι μιὰ αὐτοπροσωπογραφία δὲν τοῦ εἶχε πετύχει ἰδιαίτερα, τὸ ῥιχνε πότε πότε στὰ βιβλία, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μάθαινε τί εἶχε συμβεῖ σὲ ἄλλους πού, ὅπως κι αὐτός, εἶχαν ξεκινήσει ὡς μετριόφρονα καὶ παντελῶς ἄγνωστα νεαρὰ ἄτομα, ἀλλὰ εἶχαν γίνε ἀργότερα πολὺ ὀνομαστά. Τοῦ ἄρεσε νὰ διαβάξει τέτοια βιβλία, καὶ σ' αὐτὰ διάβαζε τὸ δικό του μέλλον.

Μιὰ μέρα, πού λέτε, καθόταν πάλι κάπως ἄκεφος καὶ στενοχωρημένος στὸ σπίτι του καὶ διάβαζε γιὰ κάποιον διάσημο ὀλλανδὸ ζωγράφο. Διάβασε πὼς ὁ ζωγράφος αὐτὸς εἶχε καταληφθεῖ ἀπὸ ἀληθινὸ πάθος, καὶ μάλιστα ἀπὸ μανία, πὼς εἶχε κατακυριευτεῖ ἀπὸ τὴν ὁρμὴ νὰ γίνε καλὸς ζωγράφος. Ὁ νεαρὸς μας ἔβρισκε νὰ ἔχει κάποιες ὁμοιότητες μ' ἐκεῖνον τὸν ὀλλανδὸ ζωγράφο. Συνεχίζοντας τὴν ἀνάγνωση, ἀνακάλυψε παρακάτω κι ἄλλα στοιχεῖα πού ὅμως τοῦ ταίριαζαν κάπως λιγότερο. Μεταξὺ ἄλλων διάβασε πὼς ἐκεῖνος ὁ Ὄλλανδός, ὅποτε χάλαγε ὁ καιρὸς καὶ δὲν γινόταν νὰ ζωγραφίσει στὸ ὑπαιθρο, ζωγράφιζε ἀκατάπαυστα καὶ γεμάτος πάθος τὰ πάντα, ἀκόμα καὶ τὰ πῖο ἀσήμαντα ἀντικείμενα, κοντολογίς ὅ,τι ἔβρισκε μπροστά του. Ἔτσι, μιὰ μέρα, ζωγράφισε ἓνα ζευγάρι παλιὰ ξυλοπάπουσα, καὶ μιὰν ἄλλη μέρα μιὰ παλιὰ κουτσὴ καρέκλα, μιὰ χοντροκομμένη, ἀκατέργαστη χωριάτικη καρέκλα κουζίνας ἀπὸ κοινὴ ξυλεία, μ' ἓνα κάπως ξεχαρβαλωμένο κάθισμα ἀπὸ πλεγμένο φαθί. Αὐτὴ, λοιπόν, τὴν καρέκλα πού διαφορετικὰ κανέναν σίγουρα δὲν θὰ τῆς εἶχε ποτὲ ρίξει καμιὰ ματιὰ, τὴ ζωγράφισε μὲ τόσο μεγάλη ἀγάπη καὶ πιστότητα ὁ ζωγράφος, μὲ τέτοιο πάθος καὶ δόσιμο, πού ἔγινε ἓνας ἀπὸ τοὺς ὠραιότερους πίνακές του. Πολλὰ ὠραῖα καὶ ὄντως συγκινητικὰ βρῆκε ὁ συγγραφέας νὰ πει γιὰ τὸν πίνακα μ' ἐκείνη τὴν ψάθινη καρέκλα.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ στάθηκε ὁ ἀναγνώστης καὶ συλλογιζόταν. Ἦταν κάτι καινούργιο πού ἔπρεπε νὰ ἐπιχειρήσει. Ἀποφάσισε ἐν τῷ ἅμα – καθότι ἦταν ἓνας νέος ἐξαιρετικὰ ραγδαίων ἀποφάσεων – νὰ μιμηθεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ μεγάλου ὀλλανδοῦ δεξιότηχου καὶ νὰ δοκιμάσει μιὰ φορὰ αὐτὴ τὴν ὁδὸ πρὸς τὸ μεγαλεῖο.

Κοίταξε, λοιπόν, ένα γύρο στη σοφίτα του κι αντιλήφθηκε πόσο λίγο είχε κατ' ουσίαν προσέξει τὰ ἀντικείμενα πού ἀνάμεσά τους ζοῦσε. Κουτσή καρέκλα μὲ κάθισμα ἀπὸ πλεγμένο φαθί δὲν βρῆκε πουθενά, οὔτε ὑπῆρχαν ξυλοπάπουτσα ἐκεῖ γύρω· γι' αὐτὸ τὸν ἔπιασε γιὰ λίγο κακοκεφιά κι ἀποκαρδίωση καὶ ξαναένιωσε σχεδὸν ἔτσι ὅπως ὅταν πολὺ συχνὰ ἀποθαρρυνόταν, ὅποτε διάβαζε γιὰ τὸ βίο μεγάλων ἀντρῶν· ἔβρισκε τότε ὅτι τοῦ ἔλειπαν ὅλες ἐκεῖνες ἀκριβῶς οἱ μικρολεπτομέρειες, οἱ ἐνδείξεις καὶ οἱ θαυμαστὲς συγκυρίες πού διαδραμάτισαν τόσο ὠραῖο ρόλο στὸ βίο τῶν ἄλλων, καὶ πού μάταια τὶς περιέμενε. Ὡστόσο γρήγορα συνῆλθε κι ἀντιλήφθηκε ὅτι καθῆκον του ἦταν, ἀκριβῶς τώρα, ν' ἀκολουθήσει μὲ ἀλύγιστη θέληση τὴ δύσκολη ὁδὸ πρὸς τὴ δόξα. Περιεργάστηκε ὅλα τὰ ἀντικείμενα στὴν καμαρούλα του κι ἀνακάλυψε ἕνα πλεχτὸ κάθισμα, πού θὰ μπορούσε κάλλιστα νὰ τοῦ χρησιμεύει γιὰ μοντέλο.

Ἔσυρε μὲ τὸ πόδι του τὸ κάθισμα λίγο πιὸ κοντὰ του, ἔξυσε τὸ μολύβι τοῦ σχεδιασματος, πῆρε τὸ μπλὸκ ἰχνογραφίας στὰ γόνατά του κι ἄρχισε ἕνα σκαρίφημα. Οἱ πρώτες ἐλαφρὲς γραμμὲς ἔκρινε ὅτι προσχεδιάζαν ἐπαρκῶς τὴ μορφή· ἔπιασε τότε νὰ σχεδιάζει μὲ γρήγορες κι ἐντονες κινήσεις κι ἔδωσε μὲ λίγες παχιῆς μολυβιῆς τὰ περιγράμματα. Μιὰ βαθιά, τριγωνικὴ σκιά σὲ μιὰ γωνία τράβηξε τὴν προσοχή του, τὴν ἀπέδωσε μὲ δύναμη καὶ συνέχισε ἔτσι, μέχρι πού κάτι ἄρχισε νὰ τὸν ἐνοχλεῖ.

Συνέχισε ἐντούτοις γιὰ λίγο ἀκόμα· ἔπειτα ἀπομάκρυνε τὸ τετράδιο ἀπ' αὐτὸν καὶ κοίταξε τὸ σχέδιό του ἐξεταστικά. Τότε εἶδε πὼς τὸ πλεχτὸ κάθισμα εἶχε ἀποδοθεῖ πολὺ ἄσχημα.

Χολωμένος τράβηξε μιὰ καινούργια γραμμὴ πάνω στὸ σχέδιο κι ὕστερα στύλωσε φουρκισμένος τὸ βλέμμα του στὸ κάθισμα. Δὲν ταίριαζε διόλου μὲ τὸ σκίτσο του. Τοῦτο τὸν ἔκανε πῦρ καὶ μανία.

«Παναθεματισμένο πλεχτὸ κάθισμα» φώναξε βίαια, «τέτοιο στριμμένο ζωντόβολο δὲν ξανάδα ποτέ μου».

Τὸ κάθισμα ἔτριξε λίγο καὶ εἶπε ἀτάραχα: «Ναί, μὰ γιὰ κοίταξέ με λιγάκι! Ἐγὼ εἶμαι ὅπως εἶμαι, καὶ δὲν πρόκειται ν' ἀλλάξω».

Ὁ ζωγράφος τὸ ἔσπρωξε μὲ τὴ μύτη τοῦ ποδιοῦ του. Τὸ κάθισμα ὑποχώρησε κι ἔδειχνε πιὰ καὶ πάλι ἐντελῶς ἀλλιῶτικο.

«Ἡλίθιο παλιοκάθισμα» φώναξε ὁ νεαρὸς καλλιτέχνης, «ὅλα πάνω σου εἶναι στραβά καὶ λοξά». Τὸ κάθισμα χαμογέλασε κάπως καὶ εἶπε ἀπαλά: «Αὐτὸ τὸ λέμε προοπτικὴ, νεαρέ μου».

Τότε ὁ νεαρὸς τινάχτηκε πάνω. «Προοπτικὴ!» φώναξε ἔξω φρενῶν. «Νά πού ἔρχεται τώρα αὐτὸ τὸ κάθισμα τοῦ κερατᾶ νὰ μᾶς κάνει καὶ τὸν δάσκαλο! Ἡ προοπτικὴ εἶναι δική μου δουλειά, ὄχι δική σου, βάλ' το καλὰ στὸ μυαλό σου».

Τὸ κάθισμα δὲν ξανάπε τίποτα. Ὁ ζωγράφος βημάτισε γιὰ λίγο πέρα δῶθε μανιασμένα, μέχρι πού ἄρχισαν ἀπὸ κάτω νὰ χτυποῦν θυμωμένα τὸ πάτωμά του μ' ἕνα μαστοῦνι. Ἀπὸ κάτω ἔμενε κάποιον γερόντιο, ἕνας σοφὸς πού δὲν ἀνεχόταν τὸν παραμικρὸ θόρυβο.

Ὁ ζωγράφος μας κάθισε καὶ καταπιάστηκε ξανά μὲ τὴν αὐτοπροσωπογραφία του. Ὅμως δὲν τοῦ ἄρεσε. Ἐβρισκε πὼς στὴν πραγματικότητα ἔδειχνε πολὺ πιὸ ὠραῖος κι ἐνδιαφέρων, κι αὐτὸ ἦταν ἡ ἀλήθεια.

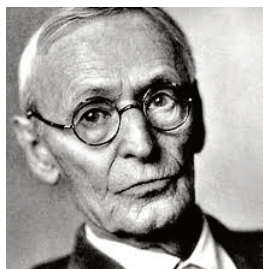
Κατόπιν θέλησε νὰ συνεχίσει τὸ διάβασμα τοῦ βιβλίου του. Σ' αὐτὸ ὅμως ἦταν γραμμένα κι ἄλλα γιὰ κείνη τὴν ὀλλανδέζικη φάθινη καρέκλα, κι αὐτὸ τὸν σύγχισε. Ἐκρινε πὼς γινόταν ὑπερβολικὸς θόρυβος γιὰ μιὰ καρέκλα, καὶ στὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς...

Ὁ νεαρὸς ἀναζήτησε τὸ ἀρτίστικο καπέλο του κι ἀποφάσισε νὰ βγεῖ γιὰ λίγο ἔξω. Θυμήθηκε πὼς ἤδη ἀπὸ καιρὸ πρὶν τοῦ εἶχε κάνει ἐντύπωση πὼς ἡ ζωγραφικὴ σὲ ἀφήνει ἀνικανοποίητο. Μόνο μπελάδες κι ἀπογοητεύσεις σοῦ προσφέρει, καὶ ἐντέλει ἀκόμα κι ὁ καλύτερος ζωγράφος τοῦ κόσμου ἀπλῶς καὶ μόνο τὴν ἐπιφάνεια τῶν πραγμάτων μπορεῖ ν' ἀναπαραστήσει. Τελικά, γιὰ κάποιον πού ἀγαπᾶ τὸ βάθος, αὐτὸ δὲν εἶναι ἕνα ἐπάγγελμα τῆς προκοπῆς. Καὶ ἀντιμετώπισε καὶ πάλι σοβαρά, ὅπως ἤδη πολλὲς φορές, τὸ ἐνδεχόμενο ν' ἀκολουθήσει καλύτερα μιὰ παλαιότερη κλίση του καὶ νὰ γίνεῖ συγγραφέας. Τὸ πλεχτὸ κάθισμα ἔμεινε μοναχὸ του στὴ σοφίτα. Τὸ στενοχωροῦσε πού τὸ νεαρὸ ἀφεντικό του εἶχε φύγει, γιὰτὶ εἶχε ἐλπίσει πὼς ἐπιτέλους θὰ ὑφαινόταν μιὰ κανονικὴ σχέση ἀνάμεσά τους. Πολὺ εὐχαρίστως θὰ ἔλεγε πότε πότε καμιά κουβέντα μαζί του καὶ ἤξερε

πώς θα είχε κάτι πολύτιμο να διδάξει σ' έναν νεαρό. Όμως, δυστυχώς, δεν βγήκε τίποτα απ' όλ' αυτά.

* Τίτλος πρωτοτύπου: «Märchen vom Korbstuhl», *Gesammelte Dichtungen*, τόμ. 4, Suhrkamp Verlag ο.Ο., 1952, σσ. 497-500. Είχε πρωτοδημοσιευτεί σε λογοτεχνικό περιοδικό τὸ 1918/19 καὶ κατόπιν στὸ βιβλίο *Μικρὸς κῆπος. Βιώματα καὶ ποιήματα* (1919). (Σ.τ.Μ.)

Ἡ ἴδια μετάφραση ἔχει δημοσιευτεί καὶ στὸ περιοδικὸ ἡ λέξη, τχ 176, ἰούλιος-αύγουστος 2003, σσ. 664-667.

Ὁ πεζογράφος καὶ ποιητὴς Χέρμαν Ἡσσε (Hermann Hesse) γεννήθηκε στὶς 2 Ἰουλίου 1877 στὸ Κάλβ (Calw) τῆς Βυρτεμβέργης καὶ πέθανε στὶς 9 Αὐγούστου 1962 στὴ Μοντανιόλα (Montagnola) τῆς Ἑλβετίας, ὅπου εἶχε ἐγκατασταθεῖ στὴ διάρκεια τοῦ Α΄ Παγκοσμίου πολέμου ἀπὸ ἀντίδραση πρὸς τὴ μιλιταριστικὴ πολιτικὴ τῆς πατρίδας του καὶ ὅπου ἔζησε ἔκτοτε ὡς τὸ τέλος τοῦ βίου του, ἀφοῦ εἶχε ἀποκτήσει ἀπὸ τὸ 1923 τὴν ἑλβετικὴ ὑπηκοότητα. Τὸ 1946 τιμήθηκε μὲ τὸ βραβεῖο Νομπέλ τῆς λογοτεχνίας. Μετὰ τὸ θάνατό του ἀπετέλεσε ἀντικείμενο λατρείας ἀπὸ τὴ νεολαία τοῦ ἀγγλόφωνου κυρίως κόσμου καὶ τοῦ ἀπανταχοῦ χίπικου κινήματος, λόγω τῆς ἐνασχόλησής του μὲ τὸν ἀνατολίτικο μυστικισμὸ καὶ τῆς ἔκκλησής του γιὰ αὐτοσυνειδησία καὶ αὐτοπραγμάτωση. (Σ.τ.Μ.)